

Další zprávy

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 82 (1957), No. 2, 249--256

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117248>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1957

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

statice, hydrostatice a hydraulice. Dvakrát v týdnu učil kreslení a rýsování a dokonale zeměměřičství. Byl zavalen prací a r. 1788 mu byl přidělen adjunkt Havle, který převzal přednášky o zeměměřičství a situačním rýsování. Po smrti Hergetově nestačil Havle na veškerou učební látku a tak r. 1803 mu byl přidělen adjunkt pražské hvězdárny Adam Bittner jako suplent; převzal přednášky o aritmetice, algebře, geometrii, stereometrii, trigonometrii a praktické matematice. Havle mimo zeměměřičství a stavitelství vyučoval dále jako za Hergeta vždy v neděli umělce a řemeslníky rýsování a kreslení. Od r. 1787 do 1815 byla inženýrská škola připojena volně k universitě, měla vždy svého vlastního ředitele; proto některé předměty mohli její posluchači poslouchati na universitě. Tak za Gerstnera poslouchali praktickou matematiku na filosofické fakultě a mohli tu poslouchati i Gerstnerovy přednášky o vyšší matematice. Deskriptivní geometrii se však na universitě nevyučovalo a tak byla na polytechnice zle postrádána výuka tomuto předmětu. Vídeňská technika vzniklá až r. 1815 měla jak přednášky z vyšší matematiky tak i z deskriptivní geometrie. Na pražské škole se stala náprava pro matematiku teprve r. 1850, a po svépomoci, kdy mimořádně přednášeli deskriptivní geometrii DE LAGLIO, HAUSMANN a WIESENFELD, byl r. 1853 jmenován Skuherský profesorem tohoto důležitého předmětu. Další svízela byla s významnými předměty, pro něž nebyl dosud přednášející. Šťastné vyřešení se stalo teprve, když r. 1870 jmenován byl JOSEF ŠOLÍN docentem pro stavebnou mechaniku, grafickou statiku, stereotomii a geometrii polohy.

České vysoké učení technické má obdobný osud jako pařížská škola École des ponts et chaussées. Ta byla založena r. 1744 jako kreslířská škola JANA R. PERRONETA a později změněna na vysokou školu mostů a silnic. Je dosud ve svazku francouzského ministerstva veřejných prací. Škola, podle níž byla upravena pražská inženýrská škola, byla založena r. 1794 jako École centrale des travaux publics a po roce pojmenována École polytechnique. Byla školou ryze vojenskou. Zprvu musela hájit svobody získané revolucí; za Napoleona byli žáci uniformováni a jsou dodnes chováni ve vojenských ubikacích. Byla vždy ve svazku ministerstva války republiky francouzské a mnohdy vnášela do svých žáků i ducha nemístné výbojnosti. Naproti tomu pražská polytechnika i za dob málo klidných, vždy se snažila o to, aby sloužila míru a vědou podchycovala a usnadňovala práci lidem a přinášela blahobyt obyvatelům země.

FRANTIŠEK JOSEF GERSTNER

Při oslavách 250-tého výročí založení technických škol v Praze vzpomínáme také 150-tého výročí založení královského českého stavovského technického učiliště v Praze a 200-tého výročí narození jeho prvního ředitele, vynikajícího matematika, fysika a astronoma FRANTIŠKA JOSEFA GERSTNERA.

František Josef Gerstner se narodil 22. února 1756 v Chomutově. Již za svých studií na jezuitském gymnasiu v Chomutově studoval velmi pilně matematiku. Po ukončení gymnasijních studií přešel na pražskou universitu, kde se stal žákem profesorů STANISLAVA VYDRY a JANA TESÁNKA, kteří přednášeli elementární a vyšší matematiku, a profesora JOSEFA STEPLINGA, který přednášel astronomii.

V r. 1778 doplnil svá matematická studia na pražské stavovské inženýrské škole a stal se inženýrem u dvorské komise pro vyvazování z roboty. Zde konal práce mapovací, vyměřovací a rektifikační. Později jako inženýr vrchní komise dozíral na provádění daňové regulace v některých českých krajích. Zde projevil Gerstner své schopnosti aplikovati své teoretické znalosti v praxi; užíval svých teoretických znalostí z matematiky k řešení konkrétních úkolů, jak to osvícenecká doba vyžadovala. Spjoval ve své osobě vynikajícího vědce, učitele a inženýra.

V té době vznikla četná jeho díla z mechaniky, hlavně z hydromechaniky (na př. o stavbě lodí) a z oboru výstavby železnic, která byla známa netoliko u nás, ale i v zahraničí. V jeho pozůstalosti byly nalezeny práce z balistiky a pojednání o klenbách, která nebyla vydána. Jako vynikající český matematik byl vyznamenán ruským carem Alexandrem I.

Ale ani jako astronom nezůstával Gerstner pozadu. Když nastoupil místo inženýra u dvorské komise ve Vídni, věnoval se také pozorování hvězd a astronomickému studiu na vídeňské hvězdárně. Po návratu do Prahy stal se adjunktem na pražské hvězdárně u prof. ANTONÍNA STRNADA, který ho také navrhl v r. 1785 za řádného člena České společnosti nauk I. třídy (matematické). Gerstner věnoval se hlavně pozorování Uranu a později Merkuru a napsal o tom několik pojednání, která mají mezinárodní význam; mnozí vynikající zahraniční astronomové navazují na Gerstnerovy výzkumy ve svých dílech.

V r. 1789 po úmrtí prof. Tesánka stal se Gerstner profesorem vyšší matematiky na pražské universitě. Vedle matematiky přednášel také astronomii a vychoval mnoho mladých matematiků a astronomů. Ujal se také vedení fyzikálně matematických studií a vypracoval osnovy pro vyučování fyziky a dal tak základ učebním osnovám pro nový typ škol středních, který tehdy vznikl, pro reálky.

Jako přisedící dvorské komise pro revisi studií na veřejných vyučovacích ústavech snažil se Gerstner o zřízení technického učiliště pro mechaniku, hydrauliku a fyziku. To se mu také podařilo r. 1806, kdy bylo otevřeno Královské české stavovské učiliště; Gerstner se stal jeho prvním ředitelem.

Činnost Gerstnerova, jak vidíme, byla mnohostranná a jeho zásluhy o vývoj věd fyzikálních a matematických byly uznány i ve vědeckých kruzích mezinárodních.

Zemřel ve věku 76 let a je pochován na hřbitově v Mladějově u Jičína. Na jeho hrobě čtete latinský nápis, který mluví o jeho lásce k vědě:

„Mladík jsa, nekonečné a hvězdnaté obzírál nebe, jako muž zákony přesné zvlněným stanovil vodám, silami přírody rovněž podepřel umění lidské, stařec jsa a mnohou ozdoben slávou, odešel k hvězdám.“ (Překlad prof. F. Růžičky.) *F. Vyčichlo, Praha.*

PROFESOR PhDr. VIKTOR TRKAL ZEMŘEL

Dne 3. září 1956 zesnul po těžkém utrpení jeden z vynikajících představitelů naší fyziky z období po první světové válce až do doby současné, profesor theoretické fyziky na universitě Karlově, PhDr. VIKTOR TRKAL.

Viktor Trkal se narodil 14. srpna 1888 v Ostřetině v Čechách jako syn učitele vynikajícího všestranným nadáním. Mnohostranné otcovo nadání se projevilo i u syna, včetně velké záliby v hudbě; ta pak profesora Trkala doprovázela po celý život. Brzy se však

u něho zvláště vyhranilo nadání pro matematiku. Již na gymnasiu na sebe upozornil profesora K. PETRA, tehdejšího redaktora matematické části Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky: V příloze tohoto časopisu, určené pro střední školy, bylo každý rok uveřejněno téměř 40 příkladů z matematiky o ceny a V. Trkal zaslal vzorné vypracovaná řešení všech příkladů. Po maturitě studoval v letech 1906–1910 matematiku a fyziku na filosofické fakultě české university v Praze hlavně pod vedením prof. K. Petra a prof. F. KOLÁČKA. Složil státní zkoušky učitelské z obou předmětů a r. 1911 — tedy ve velmi mladém věku — dosáhl též doktorátu filosofie. Thema jeho disertační práce bylo z matematiky: „O problému Dirichletově a Neumannově z hlediska integrálních rovnic“. Po absolvování zkušebního roku na reálce v Praze VII učil na Československé akademii obchodní a l. VII. 1914 se stal asistentem ústavu pro theoretickou fyziku university Karlovy. Tu však vypukla první světová válka; dr Trkal musel ihned narukovat a zůstal pak mimo domov po celou válku. Byl dvakrát raněn a při druhém zranění v březnu 1915 se dostal do ruského zajetí. V zajateckém táboře onemocněl malárií. Když se uzdravil, počal si dopisovat s profesorem fyziky na universitě v Petrohradě CHVOLSONEM, který ho pak doporučil za asistenta na universitu v Permu (v pozdějším Molotově). Zde se dr Trkal r. 1918 habilitoval pro mechaniku a fyziku. Začátkem r. 1919 se konečně vrátil do vlasti, ale ještě téhož roku se odebral do Leydenu v Holandsku, kde pobyl rok jako ne-honorovaný asistent a studoval u prof. H. A. LORENTZE a hlavně u prof. P. EHRENFESTA. Na tu dobu vždy vzpomínal jako na jedno z nejhezčích období svého života. Tam se také blíže seznámil s A. EINSTEINEM při jeho častých návštěvách v Leydenu. Později, v r. 1923, pobyl také kratší dobu u prof. J. FRANCKA v Göttinkách. Po svém návratu z Leydenu byl dr Trkal r. 1921 jmenován soukromým docentem theoretické fyziky Karlovy university, r. 1922 mimořádným profesorem a r. 1929 řádným profesorem. Z událostí rodinného života spadá do té doby (1927) sňatek profesora Trkala s RNDr MARÍ BAŠTECKOU a narození syna Viktora (1929).

První původní práce Trkalova „O temperatuře posuvného kontaktu při zapnutí elektrického proudu“ vznikla za jeho pobytu v Permu a byla uveřejněna (1918) v časopise tamější university. Z ní vznikla další práce „O kontaktním odporu“, která byla již publikována doma v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky (1919). V témže roce a v témže časopise vyšla práce „Poznámka k hydrodynamice vazkých tekutin“; ačkoliv vyšla pouze v českém znění, byla po více než 30 letech (1950) citována v Mathematical Reviews. Za pobytu v Leydenu vznikla společná práce Trkalova s prof. Ehrenfestem „O odvození disociační rovnováhy z theorie kvant a odtud plynoucí výpočet chemických konstant“. Tato práce je velmi dobře známa v odborných kruzích a je mnohokrát pochvalně citována ve světové literatuře. Po návratu do vlasti publikoval Trkal v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky (1922) další práci „O kvantisaci podmíněně periodických pohybů s aplikací na Rutherford-Bohrův model atomu“, o níž se velmi příznivě vyjadřuje americký fyzik J. H. van VLECK, který pak také Trkalův postup zobecnil (Phys. Rev. 1923). Práce „O poměru tensí par nad fází stabilní a metastabilní“ (1922) je pokračováním práce Koláčkovy. Trkal řešil problém obecněji a zároveň zjednodušil vzorec Koláčkův. V dalších pracích se Trkal již obrací k oboru, který ho nejvíce zajímal, k problémům moderní fyziky, zvláště vlnové mechaniky. Jsou to práce: „Poznámka k nejnovějšímu (Bornovu) modelu vodíkové molekuly“ (1923), „Příspěvek k dynamice neutrálního atomu heliového“ (1926), „Analogon funkce Lagrangeovy pro Hamiltonovu funkci, závisící jedině na účinnostních konstantách“ (1926), „Poznámky k Schrödingerově vlnové mechanice“ (1928), „K interpretaci vlnové mechaniky“ (1929) a „L'équation de propagation des ondes dans la mécanique ondulatoire et le principe d'Hamilton“ (1929), které vyšly zčásti v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky, zčásti v Rozpravách II. tř. České akademie.

Prof. Trkal také sledoval velmi pečlivě literaturu z tohoto oboru a uveřejnil četné referativní články, jimiž upozorňoval naše odborníky i širší veřejnost na nejnovější výsledky bádání. Dalších pět prací, uveřejněných v letech 1932 a 1933, vzniklo z polemiky, kterou vedl prof. Trkal — podporován též prof. F. ZÁVIŠKOU — s prof. V. POSEJPALEM o podstatě světového éteru. Pak se prof. Trkal vrátil opět k vlnové mechanice — v r. 1934 uveřejnil práci „Bemerkungen zur Diracschen Theorie“, v r. 1938 „Základní rovnice teorie elektronu“; jeho poslední (dvacátá) práce „Lorentzova obecná transformace Diracovy funkce“ vyšla r. 1949. Posledním dílem prof. Trkala je učebnice „Mechanika hmotných bodů a tuhého tělesa“, která měla tvořit první díl vícetasvazkové učebnice theoretické fyziky; o ní ještě bude zmínka níže.

Vysokou cenu měla pro naši fyziku také kritická činnost prof. Trkala. Měl hluboký smysl pro pravdu a spravedlnost a podroboval vše přísné kritice nejen u druhých, ale především u sebe. Proto se stavěl veřejně proti nesprávným tvrzením, která se u nás občas vyskytovala, a tím jistě nemálo prospěl dobré pověsti české fyziky v cizině. Vývoj vědy ukázal, že měl vždy pravdu, ať šlo o případ dimanganu, nebo o „nehmotný světový éter tvořený z neutronů“, nebo když hájil pokrok vědy proti odpůrcům teorie relativnosti a kvantové teorie.

Po celou tu dobu po první světové válce — tedy více než 30 let — působil prof. Trkal také jako vysokoškolský učitel. Od samého začátku dbal vždy o to, co by žákům nejvíce prospělo. Až do té doby na př. nikdo nebral ohled na nové příchozí v I. ročníku. Přednášky se konaly v několikaletých cyklech pro všechny ročníky společně, což bylo často pro začátečníky velmi obtížné. Na podnět Trkalův byl tehdy zřízen t. zv. „Úvod do theoretické fyziky“ s příslušným proseminářem, kde se začátečníci na vybraných úlohách pozvolna seznamovali s theoretickou fyzikou. Tyto přednášky konal prof. Trkal celých těch 30 let; kromě toho měl ovšem ještě speciální přednášky z mechaniky nebo fyzikální statistiky anebo kvantové a vlnové mechaniky. Při výběru látky a jejím podání neváhal osvětlit věc z různých hledisek, aby posluchači co nejlouběji pronikli k jejímu jádru. Zajímal se vždy o potřeby posluchačů, staral se upřímně o to, co by pro ně bylo nejúčinnější, a dovedl své hodiny oživit humornými poznámkami. Při zkouškách dbal o dobrou úroveň absolventů, ale přihlížel vždy i k mimoškolským poměrům, v nichž studenti žili a živě se o ně zajímal. Byl to jistě učitel toho druhu, na kterého žáci nezapomínají, což se projevilo jednak v množství blahopřání k jeho šedesátinám v r. 1948 a pak bohužel při smutné příležitosti — po jeho úmrtí.

Jako význačný představitel naší vědy byl prof. Trkal také členem všech našich předních vědeckých společností a zastával různé funkce. Od r. 1922 byl mimořádným, později řádným členem Královské české společnosti nauk. Od r. 1925 byl členem Národní rady badatelské, později po mnoho let předsedou jejího fyzikálního odboru. Byl řádným členem České akademie věd a umění, v letech 1939—1942 tajemníkem II. tř. a od r. 1942 až do její reorganizace generálním tajemníkem. R. 1946 se stal čestným členem Matice Slovenskej v Turč. sv. Martině. Již od dob studentských byl členem Jednoty československých matematiků a fyziků, nejprve činným (od r. 1906), od r. 1910 skutečným, od r. 1919 zakládajícím a od r. 1931 byl členem výboru. Od r. 1939 byl předsedou „Zkušební komise pro učitelství na školách středních (gymnasiích)“ a na přírodovědecké fakultě Karlovy university byl od r. 1929 ředitelem prosemináře, od r. 1931 ředitelem semináře a od r. 1945 ředitelem ústavu pro theoretickou fyziku. Ve školním roce 1937-8 byl děkanem přírodovědecké fakulty KU; po znovuotevření vysokých škol v květnu 1945 byl jednomyslně opět zvolen děkanem této fakulty. Bylo to jistě nejlepším projevem uznání jeho vzorného chování během okupace, kdy se ostře střetl s každým, kdo jevil bojácnost nebo zbytečnou ústupnost vůči okupantům. Sám odmítl podepsat nebo hlasovat pro cokoliv nečestného a chránil všemožně český majetek. Po dobu okupace byla jeho práce přerušena;

byl příliš citově založen, než aby našel klid k práci v době, kdy jiní trpěli a národ byl v nebezpečí. Zato po skončení okupace nastalo období jeho usilovné práce a námahy. Každá funkce jak na fakultě tak ve zkušební komisi a v Akademii vyžadovala velikého vypětí sil. Prof. Trkal nikdy žádnou práci neodbýval, byl naopak znám svou příkladnou důkladností a pečlivostí. A tak pracoval od časného rána dlouho do noci, bylo-li třeba zvládnout mimořádné návaly posluchačů, které byly způsobeny uzavřením vysokých škol během okupace. Jako generální tajemník České akademie věd a umění má prof. Trkal velkou zásluhu, že se postaral hned v prvních letech po okupaci o založení ústavu pro výzkum jaderné energie, což bylo tehdy spojeno se značnými překážkami.

Když minula doba tohoto mimořádného pracovního vypětí, počala katedra fyziky naléhati na prof. Trkala, aby vzhledem k velkému nedostatku učebnic z oboru fyziky v českém jazyce sepsal učebnici theoretické fyziky. Prof. Trkal se nejprve rozmýšlel, ve své skromnosti tvrdil, že je v cizí literatuře mnoho lepších učebnic, než by mohl sám napsat a které by bylo možno přeložit, ale nakonec se dal přece přesvědčit, že bude nejlépe napsat učebnici pro naše posluchače podle místních potřeb. A tak věnoval poslední léta svého života pilné a pečlivé práci na prvním díle této učebnice, t. j. mechanice.

Prof. Trkal byl vždy pevného zdraví a všechnu námahu lehkou překonával. Oba jeho rodiče se dožili věku přes 80 let; byla tedy naděje, že sám bude ještě řadu let působit ve prospěch naší vědy. Tu však byl stížen těžkou chorobou a v r. 1954 se musel podrobit vážné operaci. V pilné práci však neustal, věnoval se stále úpravě rukopisu a během tisku velmi pečlivě prohlížel korektury. Tak ztrávil svůj život v neustálé práci až téměř do poslední chvíle. Spatřil ještě signální výtisk své knihy, ale jejího vydání se již nedožil.

Dílo prof. Trkala a památka na něj jistě ho dlouho přežije. Po celý svůj život bojoval za spravedlnost a skutečný pokrok a nikdy se neohlížel na vlastní prospěch, kterého by byl často snadno dosáhl mlčením nebo lacinou chválou. Stávalo se také, že osoby, které zastávaly opačné stanovisko než prof. Trkal, prohlásily, že právě během sporu s ním se naučily si ho vážit. Množství projevů soustrasti po jeho smrti dokázalo, že vzpomínka na něho tkví hluboko i u lidí, kteří s ním již dlouho nepřišli do styku. Projevy došlé z ciziny dokazují, jak vysoce byl vážen v odborných kruzích i za hranicemi.

G. Černá, Praha.

DVĚ KNIHY VYDANÉ K STOLETÉMU VÝROČÍ SMRTI K. F. GAUSSE (* 30. 4. 1777, † 23. 2. 1855)

Erich Wörbs, Carl Friedrich Gauss. Ein Lebensbild. Lipsko 1955, 236 stran.

Karl Fridrich Gauss. Sborník statej pod obšej redakciej akademika I. M. VINOGRADOVA. Akademija nauk SSSR. Institut istorii estestvoznanija i techniki. Moskva 1956, 312 str.

První kniha je životopis Gaussův, který ho staví jako člověka do úzkého vztahu k jeho době a prostředí, v němž žil, po stránce společenské a kulturní, — jako matematika, hvězdáře, geodeta a fyzika, však jen pokud jeho práci je možno porozumět asi se vzděláním naší jedenáctiletky. Tím se ovšem značně rozšířil okruh zájemců o knihu. Čtenář se však neseznámí právě s nejvýznačnějšími pracemi Gaussovými, jimž s uvedenou průpravou není možno rozumět.

Úvod ke druhé knize tvoří řeč akad. I. M. VINOGRADOVA, pronesená jím na zasedání uspořádaném Vsesvazovým sdružením pro kulturní styky se zahraničím a Matematicko-fyzikální sekcí Akademie nauk SSSR u příležitosti stoletého výročí smrti Gaussovy.

Dále následují pojednání:

B. N. Delone: Gaussovy práce z teorie čísel. *A. P. Norden*: Geometrické práce Gaussovy. *A. I. Markuševič*: Gaussovy práce z matematické analýsy. *B. V. Gnedenko*: O Gaussových pracích z teorie pravděpodobnosti. *M. F. Subbotin*: Astronomické a geodetické práce Gaussovy. Při tom je ukázáno na vliv Gaussových myšlének na práce pozdějších matematiků.

Ve sborníku nejsou uvedeny Gaussovy práce z teorie magnetismu, ježto sebrané spisy Gaussovy o zemském magnetismu vydané Akademií nauk SSSR r. 1952 ve sbírce „Klasiky nauk“ osvětlují a komentují tuto zajímavou a důležitou část jeho vědeckého tvoření.

K. Rychlík, Praha.

NÁVŠTĚVA HOSTŮ Z CIZINY NA KONFERENCI O TEORII INFORMACE, STATISTICKÝCH ROZHODOVACÍCH FUNKCÍCH A NÁHODNÝCH PROCESĚCH

Ústav radiotechniky a elektroniky Československé akademie věd pořádal ve dnech 28. až 30. listopadu 1956 konferenci na thema „Teorie informace, statistické rozhodovací funkce a náhodné procesy“. Konala se v Domě vědeckých pracovníků J. E. Purkyně za účasti deseti zahraničních hostů ze SSSR, Číny, NDR, Polska, USA a Švédska a kolem šedesáti domácích. Byla věnována těm partiím teorie pravděpodobnosti, které tvoří základ použití statistických metod ve sdělovací technice, v teorii matematických strojů a v automatizaci výrobních procesů.

Referáty domácích i zahraničních účastníků se týkaly obecné teorie informace, vlastnosti entropie, statistického rozhodování, teorie zkušenosti ve statistických rozhodovacích problémech, náhodných funkcí, transformací a Schwartzových distribucí, zobecněných náhodných proměnných a stochastických aproximací a otázek různých aplikací.

Ze zahraničních účastníků se konference zúčastnili: *B. V. Gněděnko*, profesor na universitě v Kijevě, *J. V. Prochorov*, profesor Moskevské státní university, *Kuo-Chih Hsu* z Čínské akademie věd v Pekinu, *D. Blackwell*, profesor na Kalifornské universitě v Berkeley, *C. Rajski*, profesor na universitě ve Varšavě, *H. Hanson*, vědecký spolupracovník společnosti Ericsson, *K. Matthes*, profesor Humboldtovy university v Berlíně, *H. Thiele* z Německé akademie věd, *P. Fry* z Vysoké školy technické v Drážďanech a *K. Schmelovski* z Meteorologické observatoře v Kühlungsbornu.

Zahraniční účastníci proslovili tyto přednášky, resp. sdělení:

B. V. Gněděnko: O některých sovětských pracích v teorii informace, *J. V. Prochorov*: Přehled obecné teorie náhodných procesů, *D. Blackwell*: Entropie funkcí Markovových řetězců s konečným počtem stavů, *C. Rajski*: Bayesovo pravidlo a entropie a selektivita parametrických testů, *H. Hanson*: Výklad k problémům teorie informace v telefonním přenosu.

Z domácích účastníků předložili práce: *L. Prouza* z Ústavu pro výzkum radiotechniky v Pardubicích, *J. Janko*, profesor Karlovy university, a *M. Dríml*, *O. Hanš*, *J. Nedoma*, *A. Pérez*, *A. Špaček*, *M. Ullrich*, *L. Votavová* a *K. Winkelbauer*, vesměs z Ústavu radiotechniky a elektroniky ČSAV.

Zbytek pobytu zahraničních hostů, který trval sedm dní, byl věnován diskusím o otázkách projednávaných na konferenci a výletům. V neděli 2. prosince si zahraniční účastníci prohlédli Slapskou přehradu a zařízení hydroelektrárny a hrad Karlštejn. Následující den byl pak věnován prohlídce pamětihodností Prahy. Zahraniční účastníci se zúčastnili představení Smetanovy opery *Dvě vdovy* a koncertu ve Smetanově síni Obecního domu.

A. Špaček, Praha.

ZPRÁVA O POBYTU ČSL. MATEMATIKA V POLSKU

V rámci československo-polské kulturní dohody byl v listopadu m. r. v Polsku dr MIROSLAV FIEDLER, vědecký pracovník Matematického ústavu Československé akademie věd. Za svého čtyřtýdenního pobytu ve Varšavě, Vratislavi, Krakově a Toruni se seznámil se současnou problematikou z topologie, geometrie a numerických metod, studovanou v Polsku. Dr Fiedler rovněž přednesl ve Varšavě a Vratislavi tři přednášky o svých výsledcích z geometrie simplexu v eukleidovském prostoru. V řadě srdečných rozhovorů s předními vědeckými pracovníky získal cenné poznatky jak o vědeckém životě, tak i o organizaci vyučování matematice v Polsku. *M. Fiedler, Praha.*

OBHAJOBY DISERTAČNÍCH PRACÍ KANDIDÁTŮ VĚD

Na matematicko-fyzikální fakultě KU v Praze obhájil dne 6. prosince 1956 kandidát fyzikálně-matematických věd *Otto Hanš* disertační práci „Zobecnění náhodné veličiny a náhodné transformace“.

Na fakultě inženýrského stavitelství ČVUT v Praze obhájil dne 7. prosince 1956 kandidát technických věd dr *Alois Apfelbeck* práci „Vázané torsní a pohybové knity pružných anisotropních tyčinek“.

Při Ústavu matematických strojů ČSAV v Praze obhájili dne 20. prosince 1956 disertační práce tito kandidáti fyzikálně-matematických věd: Ing. *Zdeněk Pokorný* práci „Vyšetřování centrované optické soustavy na samočinném počítači“ a *Jiří Raichl* práci „Řešení jistého problému z meteorologie stroji na zpracování děrných štítků“.

Při Matematickém ústavu ČSAV v Praze obhájil dne 21. prosince 1956 kandidát fyzikálně-matematických věd dr *Václav Fabian* práci „Míry, jejichž hodnoty jsou třídy ekvivalentních měřitelných funkcí“.

Redakce.

PŘEDNÁŠKY A DISKUSE V MATEMATICKÉ OBCI PRAŽSKÉ

- 14. 1. 1957: *Alois Zátopek*, Mezinárodní geofyzikální rok.
- 21. 1. 1957: *Miloslav Hampl* a *Jan Poláček*, IX. Mezinárodní kongres aplikované mechaniky v Bruselů. (Viz referát na str. 238).
- 23. 1. 1957: *František Fabian*, Theorie pravděpodobnosti a matematická statistika v Polsku.
- 11. 2. 1957: *Miroslav Katětov*, O dvou výsledcích z obecné topologie:
 - 1. Vztah mezi metrickou dimensí metrického prostoru, definovanou pomocí pokrytí otevřenými množinami s průměrem menším než ϵ .
 - 2. Příklad δ -prostoru, na němž neexistuje maximální uniformita.

Redakce.

ČINNOST POBOČKY JEDNOTY ČS. MATEMATIKŮ A FYSIKŮ V BRNĚ

Pobočka Jednoty čs. matematiků a fyziků v Brně pokračovala ve své činnosti přednáškami a diskusemi o nových pracích matematických.

Konaly se tyto přednášky:

- 14. 6. 1956: *A. Vašíček*, O sjezdu německé fyzikální společnosti.

25. 10. 1956: *R. Košťál*, O vědecké a učitelské činnosti profesora dr Josefa Zahradníčka.
 7. 11. 1956: *R. Košťál*, Pythagorejské stupnice.
 8. 11. 1956: *A. Vašíček*, Vzpomínkový večer k výročí šedesátých narozenin profesora dr Josefa Veliška.
 6. 12. 1956: *O. Borůvka*, O matematických sjezdech v Bukurešti a ve Vídni.
 12. 12. 1956: *J. Binko*, Mezinárodní konference ČSAV o nedestruktivní defektoskopii.

V „Diskusích o nových pracích brněnských matematiků“ byly předneseny tyto referáty:

1. 10. 1956: *K. Čulík*, K teorii binárních relací a grafů.
 8. 10. 1956: *M. Ráb*, Poznámka k otázce o oscilačních vlastnostech diferenciální rovnice $y'' + A(x)y = 0$.
 15. 10. 1956: *M. Zlámal*, O prvním okrajovém problému u jedné singulárně perturbované eliptické rovnice.
 22. 10. 1956: *K. Koutský-M. Sekanina*, Rozklad eukleidovského prostoru v kongruentní množiny.
 29. 10. 1956: *K. Svoboda*, Minimální plochy v neeukleidovských prostorech.
 5. 11. 1956: *Z. Hustý*, O některých oscilačních vlastnostech diferenciální rovnice 4. řádu.
 12. 11. 1956: *M. Novotný*, Prodloužení částečně uspořádání.
 19. 11. 1956: *O. Reimer*, Direktní rozklady částečně uspořádaných množin.
 26. 11. 1956: *J. Šíroky*, Zlepšení konvergence iterací při řešení systému lineárních algebraických rovnic.
 3. 12. 1956: *Z. Hustý*, Asymptotické vlastnosti diferenciálních rovnic 4. řádu.
 10. 12. 1956: *K. Čulík*, O modifikacích binárních relací a grafů.
 17. 12. 1956: *F. Šik*, O douspořádání částečně uspořádaných grup.

V rámci „Diskusí“ bylo dosud předneseno 52 referátů.

K. Svoboda, Brno.

MATEMATICKO-FYZIKÁLNÝ ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

V šiestom ročníku 1956 (soš. 1–4) prináša Matematicko-fyzikálny časopis SAV nasledujúce články: *I. Kľuvánek*: Abstraktný integrál ako kladná funkcionála a veta o rozšírení miery. — *M. Kolibiar*: Charakterizácia sväzu pomocou ternárnej operácie. — *S. Ďurovič*: Príspevok k určovaniu mriežkových konštánt metódou Debyeovou a Scherrerovou. — *F. Hanic, J. Madar*: Röntgenová difrakčná komôrka na fotografickú registráciu. — *Z. Bochníček*: Měření vysokých teplot optickými filtry. — *J. Jakubík*: O konvergencii v lineárných priestoroch. — *A. Kotzig*: Význam kostry grafu pre konštrukciu kompozičných báz istých čiastočných grafov. — *L. Mišík*: Poznámky k U -axiome v topologických grupách. — *F. Vyčichlo*: O dvojicích ploch se společnými diferenciálními invarianty. — *V. Medek*: Lineárne systémy projektívnych príbuzností na priamke. — *T. Kolbenheyer*: O okrajovej úlohe odporovej geoelektriky pre pretiahly rotačný elipsoid. — *R. Šulka*: Poznámka o izomorfizme topologických faktoroidov. — *M. Jůza*: Poznámka o úplných metrických prostorech. — *A. Kotzig*: O istých rozkladoch grafu. — *Š. Schwarz*: O pologrupách splňujúcich zoslabené pravidlá kráténia. — *Z. Nádeník*: O jedné kinematické vlastnosti prostorových křivek. — *J. Dubinský, E. Fraenkel*: O časovom rozložení koincidencií pri meraniach v kozmickom žiarení. — *J. Fischer, J. Weiss*: Comptonov jav v M -hladine vodíkového atómu. — *V. Havel*: O parabolických a projektívnych klínových plochách. — *J. Zezula*: Metrická charakterisace zborčené plochy s fleknodální čarou nevlastní. — *J. Horváth*: O obrátených úlohách Sturmova typu. — *J. Daniel-Szábó*: Štúdium mnohopólovej magnetizácie na tyčových vzorkách. Redakcia.